

**PIRLS – (PROGRESS IN INTERNATIONAL READING LITERACY STUDY) -
XALQARO O'QUVCHILAR SAVODXONLIGINI BAHOLASH TIZIMI HAQIDA**

Faxriddinov Muhammad Faxriddin o'g'li

Teacher of Uzbek-Finnish Pedagogical

Institute, Uzbekistan

fakhriddinvmukhammad0@gmail.com

PIRLS (xalqaro o'quvchilar savodxonligini baholash tizimi) IEA — bu o'quvchilarning to'rtinchi yil o'qishdagi yutuqlarini baholashning amaldagi xalqaro dasturi bo'lib, bu ularning o'quvchi sifatida rivojlanishidagi muhim o'tish davri hisoblanadi. 4-sinfga kelib, o'quvchilar odatda o'qishni o'rgandilar va endi o'rganish uchun o'qiydilar. PIRLS 2001 yildan beri har besh yilda bir marta o'tkaziladi va to'rtinchi sinfda o'qish tendentsiyalarini baholashning global standarti sifatida tan olingan.

Vaqt o'tishi bilan tendentsiyalarni taqqoslash uchun mustahkam poydevor yaratib, PIRLS har bir davrda doimiy ravishda rivojlanib boradi va baholashni yaxshilash uchun texnologiya va o'lchov metodologiyasidagi yutuqlardan foydalanadi. Shu bilan birga, PIRLS o'qishni baholashda yangi yondashuvlarni amalga oshirmoqda, chunki onlayn ma'lumotlarning tobora ortib borayotgan o'sish sur'atlari yangi onlayn o'qish ko'nikmalarini qamrab olgan holda o'qishni tushunish tabiatini doimiy ravishda o'zgartirmoqda.

PIRLS - o'qish ta'limini takomillashtirish uchun dalillarga asoslangan qarorlar qabul qilish imkoniyatini beradi. Davlatlar PIRLS dan quyidagi maqsadlarda foydalanadilar:

- global miqyosida ta'lim tizimi darajasidagi yutuqlarning tendentsiyalarini kuzatib borish;

- yangi yoki qayta ko'rib chiqilgan ta'lim siyosatining ta'sirini kuzatib borish;

- ta'limning zaif nuqtalarini belgilash va o'quv islohotini amalga oshirish;

- PIRLS ma'lumotlarini tadqiq va tahlil qilish orqali o'qitish va o'qishni takomillashtirish;

adolatlilikni kuzatish yoki qo'shimcha sinflarda o'quvchilarni baholash kabi tegishli ishlarni olib borish;

o'qishni va o'qitishni o'rganish.

PIRLS tadqiqotida o'quvchilarning dars vaqtida va maktabdan tashqari vaqtlarida o'qishini ikki turi baholanadi:

1. O'quvchining adabiy tajribasini baholash maqsadida o'qish;

2. Ma'lumotni o'zlashtirish va undan foydalanish maqsadida o'qish.

Tadqiqot qoidalariga muvofiq, badiiy va informatsion matnlarni o'qiyotganda o'qish qobiliyatining to'rtta guruhi baholanadi:

- aniq ko'rsatilgan ma'lumotlarni topish;

- xulosalarni shakllantirish;

- ma'lumotlarni talqin va sintez qilish;

- mazmuni, til xususiyatlari va matn tuzilishini tahlil qilish va baholash.

Tadqiqotdagi matnlar murakkabligiga ko'ra, o'rtacha 500 dan 800 tagacha, o'quvchilarning o'qish savodxonligi darajasi past bo'lgan mamlakatlar uchun 400–500 ta, ePIRLSda esa, taxminan 1000 ta so'zdan iborat bo'ladi.

Matnning mazmuni 9-10 yoshdagi o'quvchilarga mos, ayrim madaniyatlarga juda xos bo'lgan mavzulardan chetlashgan, shuningdek, qiziqarli hamda o'quvchiga unchalik tanish bo'lmaydi.

PIRLS tadqiqotida o'qish savodxonligining darajalari quyidagicha tavsiflanadi:

Eng yuqori daraja (625 ball va undan yuqori) – O'quvchilar matnni yaxlit o'zlashtira oladi va ayni paytda uning alohida qismlarini bir-biri bilan bog'liq holda tushunadi. Muallifning g'oyasini izohlashda o'z fikrini asoslash uchun matnga tayana oladi.

Yuqori daraja (550 ball) – O'quvchilar matnning ahamiyatli xabarlarini tushunadi, matnga asoslanib o'z xulosalarini chiqaradi, matn mazmuniga ham, shakliga ham baho bera oladi, uning ayrim til xususiyatlariga e'tibor qarata oladi.

O'rta daraja (475 ball) – O'quvchilar matndan axborot topa oladi, matn shakli va tilining ba'zi xususiyatlaridan foydalanib, matnga asosan o'z xulosalarini chiqaradi.

Quyi daraja (400 ball) – O'quvchilar matnda aniq berilgan va cheklash oson bo'lgan xabarni ajratib oladi.

PIRLS 2021 to'rtinchi sinfdagi o'qishni xalqaro baholashda ikkita muhim yutuqni o'z ichiga oldi:

Raqamli baholashga o'tish;

Guruhga sezgir dizayn amalga oshirildi;

Raqamli baholashda o'lchovlarni yanada qiziqarli va interaktiv baholash materiallari va protseduralari orqali yaxshilash mumkin. Ko'proq interaktiv baholashning afzalliklaridan tashqari, operatsion protseduralar bilan bog'liq faoliyat (masalan, chop etish va materiallarni maktablarga yuborishning raqamli ekvivalentlari) raqamli baholashga o'tgandan keyin yanada izchillik va samaradorlik bilan amalga oshirilishi mumkin.

PIRLS 2021 raqamli baholash uchun zamonaviy foydalanuvchi interfeysini ishlab chiqdi, unda talabalar matnlar bo'ylab erkin harakatlanishlari va elementlarni aks ettiruvchi panelni faollashtirishlari. Interaktiv xususiyatlarga ega matnlarni kiritishdan tashqari, raqamli baholash PIRLS-ning innovatsion topshiriqlarini simulyatsiya qilingan onlayn muhitda o'qishni tushunishni baholash uchun 2016 yilda boshlangan kashshof ishlarning davomi sifatida o'z ichiga olgan. Pirls 2021 raqamli baholash tizimlari matn va topshiriqlarni tarjima qilish va lokalizatsiya qilish, testlarni etkazib berish (ilgari bosma), talabalarni boshqarish va baholash uchun ma'lumotlarni etkazib berish imkoniyatlarini o'z ichiga olgan.

PIRLS 2021 doirasida 26 ta mamlakat va 7 ta qiyosiy tahlil tashkiloti ma'lumotlarni yig'ishning asosiy usuli sifatida raqamli baholashga o'tdi, shuningdek, pirls 2016 dan "ko'priq" namunasiga takrorlangan trend qog'oz matnlaridan foydalandi. Qo'shma Shtatlar pirls 2021 raqamli bahosini va pirls 2021 "qog'oz ko'priqi" bahosini o'tkazdi. Qo'shma Shtatlar qog'oz ko'priqi natijalari haqida xabar berishga qaror qildi. Qolgan 31 mamlakat va 1 qiyosiy tashkilot qog'oz bukletlar yordamida to'liq baholashni davom ettirdilar.

Pirls 2021 - da jami 57 ta davlat ishtirok etdi, jumladan, IEA ning uzoq tarixi davomida har doim alohida ishtirok etgan mamlakatlar ichidagi ba'zi alohida ta'lim tizimlari (masalan, Belgiyaning frantsuz va golland tilida so'zlashuvchi qismlari, shuningdek, Gonkong).

Bundan tashqari, PIRLS 2021da 8 ta BENCHMARKING ishtirokchilari, asosan pirlsda ishtirok etgan mamlakatlar mintaqalari ishtirok etdi.

PIRLS 2021 pirls 2021 o'qishni baholash tizimiga muvofiq o'qishni tushunishni baholadi (pirls 2021 o'qishni baholash tizimining 1-bobi). Pirls o'qishni baholash tizimi har bir davr bilan yangilanadi, shuning uchun pirls o'qishni rivojlantirish guruhi (RDG) va milliy tadqiqot koordinatorlari (NRC) tomonidan o'tkazilgan tekshiruvlar orqali o'qish va ta'lim sohasidagi tadqiqotlar birinchi o'rinda turadi. Bu pirlsning o'qitish amaliyoti va siyosati uchun dolzarbligi va ahamiyatini saqlab qoladi. Biroq, PIRLS tendentsiyalarni o'rganishni anglatadi va uning asosidagi tashkilot davrlar davomida bir xil bo'lib qoldi.

Tuzilma o'qishning ikkita asosiy maqsadi atrofida tashkil etilgan: adabiy tajriba uchun o'qish va ma'lumot olish va undan foydalanish uchun o'qish. Tuzilma, shuningdek, o'qishni tushunishning to'rtta yakuniy jarayonini o'z ichiga oladi: aniq bayon qilingan ma'lumotlarga e'tibor qaratish va olish, to'g'ridan-to'g'ri xulosalar chiqarish, g'oyalar va ma'lumotlarni talqin qilish va birlashtirish, tarkib va matn elementlarini baholash va tanqid qilish.

Pirls 2021 o'qishni baholash tizimi 2016-yilda 14 mamlakatda muvaffaqiyatli ishga tushirilgan dunyodagi yetakchi onlayn o'qishni baholash epirlsning ortib borayotgan ahamiyatini ta'kidlaydigan ma'lumotlarni taqdim etadi. EPIRLS topshiriqlarida o'qituvchining avatari o'quvchilarni ijtimoiy yoki tabiiy fanlar bo'yicha maktab topshiriqlarini bajarish uchun ko'plab matnlar va interaktiv funktsiyalarga ega bo'lgan bir nechta simulyatsiya qilingan multimodal veb-saytlar orqali olib boradi.

PIRLS 2021 150-200 ta maktabning 4000 ga yaqin o'quvchilaridan iborat milliy vakillik tasodifiy namunalarini o'z ichiga oldi. PIRLS 2021 taxminan 400 000 o'quvchi, 380 000 ota-ona, 20 000 o'qituvchi va 13 000 maktab ma'lumotlarini to'pladi.

Qattiq namuna olish qarori deyarli barcha mamlakatlar barcha namuna olish standartlariga javob berishini isbotladi. 57 mamlakat va 8 ta qiyosiy tahlil ishtirokchilaridan deyarli barcha mamlakatlar maqsadli aholini qamrab olish bo'yicha tavsiyalarga javob berishdi va aksariyati past istisno standartlariga javob berishdi (5% dan kam). Deyarli barcha mamlakatlar maktablar va o'quvchilarning ishtirok etish darajasi bo'yicha talablarni bajardilar yoki oshib ketishdi, faqat 7 ta davlat ushbu talabni bajarish uchun o'rnini bosuvchi maktablarga tayanishi kerak edi va 4 ta davlat talablarga javob bermadi.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR:

1. Drobchenko, N. V., & Fakhriddinov, M. F. (2022). USING THE COREL DROW COMPUTER PROGRAM TO DEVELOP STUDENTS'CREATIVE ABILITIES THROUGH DRAWING. Retrieved from <https://www.digitalfashionsociety.org/index.php/conference/article/view/114>
2. Fakhriddinov, M. Convenience of working with AutoCAD Software in Drawing and Drawing Geometry. Fan va ta'lim integratsiyasi jurnali, 165-170.
3. Fakhriddinov, M. The impact of modern technology on education. Fan va ta'lim integratsiyasi jurnali, 165-170.

4. Faxriddin o'g'li, F. M. (2023). CHIZMACHILIK FANI ORQALI TALABALARNING IJODKORLIK QOBILIYATLARINI O'STIRISH. INNOVATIVE ACHIEVEMENTS IN SCIENCE 2022, 2(23), 41-44.
5. Faxriddin o'g'li, F. M. (2023). DUNYO TA'LIM USLUBLARIDAGI SARA DURDONALAR... Научный Фокус, 1(7), 190-193. Retrieved from <http://nauchniyimpuls.ru/index.php/sf/article/view/12408>
6. Shodmonova, G. S. (2024). GLOBAL TIBBIYOT TERMINLARINING INNOVATSION TADQIQI. INNOVATIVE DEVELOPMENTS AND RESEARCH IN EDUCATION, 3(26), 136-139.
7. Faxriddin o'g'li, F. M. (2023). KOMPYUTER VA UNING GLOBAL TA'LIMDAGI KREATIV O'RNI. Новости образования: исследование в XXI веке, 1(6), 514-521.
8. Faxriddin o'g'li, F. M. (2023). O'ZBEKISTON VA FINLANDIYA MAKTABLARIDA TASVIRIY SAN'AT VA CHIZMACHILIK FANLARIGA QO'YILADIGAN TALABLARNING BIR-BIRIDAN FARQLANISHI. Научный Фокус, 1(7), 46-52.
9. Faxriddin o'g'li, F. M. (2023). XALQARO TA'LIM TIZIMIDA TEXNOLOGIYANING O'ZIGA XOSLIGI. PROSPECTS AND MAIN TRENDS IN MODERN SCIENCE, 1(6), 56-59. Faxriddin o'g'li, F. M. (2024). Art and Architecture of Europe. CENTRAL ASIAN JOURNAL OF ARTS AND DESIGN, 5(1), 16-18.
10. Faxriddin o'g'li, F. M. (2024). CHIZMACHILIK FANI SIR-ASRORLARINI O'QUVCHILARNING ONGIGA YETKAZISHNING ZAMONAVIY YECHIMLARI. Новости образования: исследование в XXI веке, 2(19), 142-148.
11. Faxriddin o'g'li, F. M. (2024). COMPUTER GRAPHICS IN THE SPHERE OF DRAWING DETAILS: ENHANCING CREATIVITY AND PRECISION. INNOVATION IN THE MODERN EDUCATION SYSTEM, 4(37), 196-199.
12. Faxriddin o'g'li, F. M. (2024). COMPUTER GRAPHICS: EXPLORING COMPUTER GRAPHICS IN AREAS DRAWING AND ARTS. Новости образования: исследование в XXI веке, 2(19), 43-46.
13. Shodmonova, G. S. (2024). BOLALARGA TIBBIY VA TARBIYAVIY KOMILLIK TUSHINCHALARINI O'RGATISH. INNOVATIVE DEVELOPMENTS AND RESEARCH IN EDUCATION, 3(26), 140-148.
14. Faxriddin o'g'li, F. M. (2024). EXPLORING THE SPECIFIC INNOVATIONS OF COMPUTER GRAPHICS IN DRAWING SCIENCE. Научный Фокус, 1(10), 56-58.
15. Faxriddin o'g'li, F. M., & Azizbekovna, M. G. (2024). MINIATURA JANRINING TASVIRIY SAN'ATDAGI O'RNI. Новости образования: исследование в XXI веке, 2(18), 124-127. Извлечено от <http://nauchniyimpuls.ru/index.php/noiv/article/view/14649>
16. Shodiyev, F. (2023). ALISHER NAVOIY TIMSOLINI ERKIN VOHIDOV IJODIDAGI TALQINI TADQIQI. Новости образования: исследование в XXI веке, 1(6), 522-524.

<https://www.indianjournals.com/ijor.aspx?target=ijor:aca&volume=11&issue=11&article=098>

17. Faxriddin o'g'li, F. M., & Azizbekovna, M. G. (2024). SHARQONA MATOLARNING ZAMONAVIY LIBOSLARDAGI AKSI. *Новости образования: исследование в XXI веке*, 2(18), 121-123.
18. Shodmonova, G. S. (2024). GLOBAL TIBBIYOT TERMINLARINING INNOVATSION TADQIQI. *INNOVATIVE DEVELOPMENTS AND RESEARCH IN EDUCATION*, 3(26), 136-139.
19. Faxriddin o'g'li, F. M. (2024). CHIZMACHILIK VA CHIZMA GEOMETRIYA FANLARIDA AUTOCAD DASTURI BILAN ISHLASHNING KREATIV VA ZAMONAVIY QULAYLIKLARI. *SUSTAINABILITY OF EDUCATION, SOCIO-ECONOMIC SCIENCE THEORY*, 2(14), 36-39. Retrieved from <https://interonconf.org/index.php/sues/article/view/10410>
20. Faxriddin o'g'li, F. M. (2024). FIN TA'LIM TIZIMINING GLOBAL O'QITISHDA TUTGAN O'RNI. *INNOVATIVE DEVELOPMENTS AND RESEARCH IN EDUCATION*, 3(26), 152-155.
21. <https://interonconf.org/index.php/brs/article/view/12818>
22. Norkobilovna, J. S., Sadikovich, K. N., Teshaeovich, S. F., Gulmurodovna, S. L., & AkramIkromovich, S. (2021). Cultural and Historical Prerequisites for the Development of the Innovative Potential of the Subject of Creativity. *Annals of the Romanian Society for Cell Biology*, 2982-2986.
23. Suvankulov, S. M. (2017). Master's thesis.
24. Fakhridin, S., Abdimurat, N., Gulbakhor, R., & Oybek, G. (2023). Interpretation of History and Historical Truth in the Samples of Alisher Navoi's Hasbi Hazal. *Journal of Advanced Zoology*, 44.
25. Shodiyev, F., & Bahramova, M. (2023, June). Technology For Conducing Interactive Lessons. In " ONLINE-CONFERENCES" PLATFORM (pp. 16-18).
26. Teshaeovich, S. F. Interactive Technology in Primary Education. *International Journal on Integrated Education*, 3(10), 76-77.
27. Shodiyev, F., Saidullayeva, S., Abdullayeva, Z., & Tirkasheva, M. (2023). Children's Literature in the Formation of Professional Competence Position. *Central Asian Journal of Social Sciences and History*, 4(6), 73-78.
28. Shodiyev, F., Kiyamova, S., Karshyeva, G., & Muradullayeva, D. (2023). The Technology of Preparation of the Future Primary School Teacher in the Global Process. *Central Asian Journal of Theoretical and Applied Science*, 4(6), 108-111.
29. Shodmonova, G. S. (2024). HOMILADORLAR FIZIOLOGIYASINI INTEGRASIYA ORQALI O'RGATISH USULLARI. *Новости образования: исследование в XXI веке*, 2(19), 103-106.
30. Teshaeovich, S. F. (2021). Essence of children's literature in the formation of professional competence.
31. Teshaeovich, S. F. (2021). Alisher navoi's interpretation of global ideas on human perfection. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 11(11), 542-550.

32. Shodiyev, F. (2024). TRAINING OF FUTURE INNOVATIVE AND CREATIVE THINKING PRIMARY SCHOOL TEACHER. INNOVATION IN THE MODERN EDUCATION SYSTEM, 4(37), 189-195.
33. <https://interonconf.org/index.php/brs/article/view/12887>
34. Zhuraev, K. K., & Kadirov, Z. K. (2021). Features of the Artistic Life of Samarkand (In the 1920s). European journal of innovation in nonformal education, 1(2), 129-131.
35. Shodmonova, G. S. (2022). Uzbek Interpretation of Global Medical Terms. Research Journal of Trauma and Disability Studies, 1(9), 246-248.
36. Teshaevich S. F. The Role of Children's Literature in the Formation of Professional Competence //Central Asian Journal of Social Sciences and History. – 2022. – Т. 3. – №. 12. – С. 235-240.
37. Faxriddin o'g'li, F. M. (2024). TRENDS IN INTERNATIONAL MATHEMATICS AND SCIENCE STUDY (TIMSS)-MATEMATIKA VA TABIIY FANLARDAN O'ZLASHTIRISH DARAJASINI BAHOLASH DASTURI. Scientific Impulse, 2(19), 223-227.